

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МІЩУК НАТАЛІЯ ПАВЛІВНА

УДК 343.15: 343. 235(477)

**ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ВИРОКІВ ЗА
КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Філей Юрій Володимирович,

Національний університет «Запорізька політехніка»,

декан юридичного факультету Інституту управління та права.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук

Коротюк Оксана Вікторівна,

Київський міський нотаріальний округ,

приватний нотаріус;

доктор юридичних наук, професор

Мінченко Сергій Іванович,

Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права»,

провідний науковий співробітник відділу

науково-правових експертиз та законопроектних робіт.

Захист відбудеться 27 листопада 2021 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.04 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

Автореферат розіслано 20 жовтня 2021 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Ф. Примаченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У 1996 році в Україні офіційно закріплена презумпція невинуватості – у ст. 62 Конституції України зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. У 2001 році, презумпцію невинуватості, а також нові положення у сфері покарання та його призначення, було закріплено у Кримінальному кодексі (далі – КК) України.

Суд, призначаючи покарання, уже дійшовши висновку про винуватість особи у вчиненні певного злочину чи злочинів, у резолютивній частині обвинувального вироку, призначає їй покарання по кожному з обвинувачень, що визнані судом доведеними та визначає остаточну міру покарання, необхідну і достатню для виправлення підсудного та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами. Разом з тим, досить часто особи, які мають не зняту або непогашену судимість, вчиняють нові злочини, що створює для суду додаткові вимоги щодо призначення покарання за сукупністю вироків.

Призначаючи покарання за сукупністю вироків, суд має справу з особливим випадком, що засвідчує підвищену суспільну небезпечність винуватої особи. Тому в КК України це положення виділено в окремих статтях 70 та 71 розділу 11, де передбачено застосування більш суворих заходів впливу до особи, визнаною винуватою у вчиненні кримінального правопорушення (злочину) та дещо складніші вимоги до призначення їй покарання. Вивченням практики Верховного Суду України та Верховного Суду щодо стану здійснення судочинства встановлено, що при призначенні покарання судами загальної юрисдикції застосовувалися ст. ст. 70, 71 КК України до кожного п'ятого засудженого.

Питання призначення покарання завжди привертало увагу фахівців у галузі юриспруденції, зокрема вони вивчались такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як М.О. Беляєв, Є.В. Благов, М.І. Бажанов, Р.Ш. Бабанли, Г.С. Гаверов, І.М. Гальперін, І.І. Горелік, Г.А. Денисова, В.К. Дуюнов, А.В. Іщенко, В.І. Зубкова, М.Т. Кафаров, Г.А. О.В. Коротюк, І.М. Копотун, Кригер, В.П. Малков, В.В. Мальцев, Ю.Б. Мельнікова, С.І. Мінченко, О.О. Мясніков, Т.В. Непомняща, А.О. Пінаєв, Ю.А. Пономаренко, Л.А. Прохоров, М.О. Стручков, М.А. Скрябін, М.Н. Становський, В.І. Тютюгін, М.Д. Шаргородський, Ю.С. Шемшученко, М.С. Таганцев, В.І. Ткаченко, О.Г. Фролова, Г.І. Чечель, А. М. Яковлєв та інші.

У 2013 році в м. Львів Г.М. Мартинишин захистила кандидатську дисертацію на тему: «Призначення покарання за сукупністю вироків: кримінально-правове дослідження», А.С. Попій в м. Харків у 2020 році –

«Призначення покарання за сукупністю вироків в кримінальному праві України». Разом з тим, питання удосконалення кримінального права в частині призначенні покарань за множинності кримінальних правопорушень, враховуючи постійний пошук оптимальної діяльності органів кримінального судочинства, залишаються актуальними й невирішеними донині.

Не дивлячись на велику кількість наукових праць по вивченню проблеми призначення покарання, в тому числі призначення покарання при множинності кримінальних правопорушень, такі загальнотеоретичні та практичні питання, як визначення основних ознак сукупності вироків і відмежування їх від інших, подібних понять, розкриття основних судових помилок, які допускаються на практиці при призначенні покарання за сукупністю вироків, на даний час лише частково вирішені в науці кримінального права.

Ситуація, яка склалась у сфері вивчення теоретичних та практичних проблем призначення покарання за сукупністю вироків, негативно впливає на правозастосовчу діяльність прокуратури та судів, що виступає однією із умов, які перешкоджають досягненню мети покарання та відбивається на загальному стані законності в державі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконання на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відповідно до положень р. 4 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015; р. 4 Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 року № 501/2015; Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2021 р., затверджених вченою радою цього ЗВО 24.12.2020 р. протокол № 4.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є удосконалення теоретичних положень кримінального права в частині призначення покарань за сукупністю вироків та напрацювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування.*

Поставлена мета обумовила вирішення таких *задач*:

- вивчити історико-правовий розвиток кримінального законодавства стосовно призначення покарання за множинністю кримінальних правопорушень;
- встановити стан наукової розробки питань призначення покарання за сукупністю вироків у вітчизняному кримінальному праві;
- охарактеризувати зарубіжний досвід призначення покарання за сукупністю вироків;

- встановити та проаналізувати основні принципи та зміст призначення покарання за сукупністю вироків в Україні;
- дослідити особливості призначення покарання за сукупністю вироків;
- описати проблеми складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення;
- розробити науково обґрунтовані пропозиції і рекомендації з удосконалення законодавства у сфері призначення покарання за сукупністю вироків.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини у сфері застосування кримінально-правових заходів впливу до особи, яка порушила кримінально-правову заборону.

Предметом дослідження є призначення покарання за сукупністю вироків за кримінальним правом України.

Методи дослідження. Методи обрано відповідно до поставленої мети та завдань дослідження. Авторкою використовувався комплекс загальних і спеціальних методів пізнання. Застосування історико-правового методу дозволило проаналізувати розвиток інституту призначення покарання за сукупністю вироків в Україні (підрозділ 1.1). Діалектичний метод використовувався для дослідження правил та ознак призначення покарання за сукупністю вироків, шляхом вивчення більш загальних категорій, таких як сукупність кримінальних правопорушень та рецидивів кримінальних правопорушень, загальних засад призначення покарання (у всій дисертації). Порівняльно-правовий метод застосовувався для порівняння чинних норм кримінального законодавства України із законодавством, що діяло раніше, а також з законодавством інших держав (розділ 1). Використання статистичного методу дало змогу обґрунтувати теоретичні положення дисертаційного дослідження даними судової статистики та іншою статистичною інформацією (розділ 2). Соціологічний метод застосовувався для проведення анкетування серед працівників правоохоронних органів та обробки отриманих даних (підрозділ 2.3).

Науково-теоретичною базою дослідження послужили наукові праці, присвячені загальним проблемам призначення покарання та проблемам призначення покарання при множинності кримінальних правопорушень, а також праці дослідників загальної теорії держави і права, кримінального права, кримінології, історії держави і права, кримінально-виконавчого права України та зарубіжних країн, законодавчі акти минулих часів, що були чинними в Україні, кримінальне законодавство окремих зарубіжних держав.

Емпіричну базу становлять результати соціологічного дослідження, проведеного у формі анкетування серед працівників правоохоронних органів ряду центральних областей України (всього було опитано 305 осіб); статистичні звіти; матеріали 607 кримінальних проваджень (справ), в яких суди призначали

покарання за сукупністю вироків; дані судової статистики та матеріали опублікованої судової практики, власний досвід прокурорської діяльності.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є одним з перших в Україні дисертаційних досліджень проблеми призначення покарання за сукупністю вироків, передбачених КК України, у якому сформульовано й обґрунтовано низку концептуальних наукових положень, висновків і рекомендацій, які є визначальними для подальшого розвитку теорії застосування кримінально-правових заходів впливу й полягають у такому:

уперше:

– встановлено, що найчастішими причинами вчинення нового кримінального правопорушення, після постановлення вироку за попереднє, є відсутність у засуджених осіб засобів для існування, роботи, слабка мотивація до працевлаштування, низький рівень професійної підготовки, бідність, втрата родинних та інших зв'язків і психологічна неготовність до самостійного розв'язання своїх проблем, у тому числі через недостатній рівень соціальної та психологічної підготовки; ці обставини судами належним чином не враховуються та при призначенні таким особам покарання за сукупністю вироків широко застосовується судова дискреція, на підставі протилежних за своєю суттю висновків суду касаційної інстанції щодо характеристики засуджених, вчинених ними правопорушень та можливості застосування до таких засуджених ст.ст. 69, 75 КК України;

– запропоновано значне обмеження судової дискреції в частині неухильного застосування судом касаційної інстанції норм кримінального права та визначення мінімальної межі невідбутої частини покарання за попереднім вироком, яка підлягає обов'язковому складанню з покаранням за новим вироком на рівні 10 %, із виключенням правової можливості пом'якшення таким засудженим покарання за ст.ст. 69 та 75 КК України;

– розроблено науково обґрунтовані авторські пропозиції і рекомендації з удосконалення законодавства у сфері призначення покарання за сукупністю вироків, основою яких є пропозиція щодо заборони застосування ст. 75 КК України відносно осіб, які мають не зняту або непогашену судимість;

удосконалено:

– доктринальне положення з приводу того, що призначення покарання за сукупністю вироків є врегульованою нормами кримінального права діяльність суду, якими закріплено спеціальні правила та умови застосування заходів примусу до засудженого, який після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання, вчинив нове кримінальне правопорушення;

– визначення критеріїв відмежування сукупності вироків від сукупності кримінальних правопорушень, правил призначення покарання при сукупності кримінальних правопорушень;

набули подальшого розвитку:

– підходи до встановлення причин допущення «типових» помилок при призначенні покарання за сукупністю вироків – висока завантаженість судів, їх низький професійний рівень і досвід, найбільша кількість за всю історію існування інституту призначення покарання за сукупністю вироків згідно з нормами КК України 2001 року внесення змін та зміну правил зарахування строку попереднього ув'язнення, визначених ст. 72 КК України (в тому числі так званий «закон Савченко»);

– положення науки кримінального права щодо доцільності обмеження законодавця певними часовими рамками при внесення змін та доповнень до КК України, особливо в частині визначення правил призначення покарання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дослідження в:

– *практичній діяльності* судів всіх рівнів та правотворчості з метою вдосконалення законодавства та практики його застосування.

– *науково-дослідній роботі* – для подальшої наукової розробки нових напрямків системи покарань в Україні;

– *освітньому процесі* – для викладання навчальної дисципліни «Кримінальне право» та супутніх спецкурсів.

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Положення дисертації, що складають наукову новизну та висновки практичного характеру, апробовано під час виступів на наступних всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях: Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права (25 травня 2018 р., м. Дніпро); Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування (28 травня 2021 року, м. Дніпро).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 7 наукових праць, 4 з яких – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави за профілем дисертації, 2 – тези доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків (до кожного розділу та загальних висновків до всієї роботи), списку використаних джерел (181 найменування), додатку. Загальний обсяг роботи становить 198 сторінок, обсяг основного тексту – 171 сторінка, обсяг використаних джерел – 16 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Вступ розкриває актуальність теми дисертаційного дослідження, визначає зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; включає наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, їх апробацію, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Соціально-правова характеристика законодавства щодо призначення покарання за множинністю кримінальних правопорушень» складається з двох підрозділів, у яких розглядається історичний розвиток призначення покарання за множинністю кримінальних правопорушень в Україні та відповідний зарубіжний досвід.

У підрозділі 1.1 *«Історико-правовий розвиток кримінального законодавства стосовно призначення покарання за множинністю кримінальних правопорушень»* розкриваються питання призначення покарання при множинності злочинів в Русі-Україні та Галицько-Волинському князівстві (так як кримінальне право того часу не знало окремих понять сукупності злочинів та сукупності вироків). Розглянуто питання призначення покарання при множинності злочинів на Україні, в другій половині XIV ст. – першій половині XVI ст., коли основними джерелами кримінального права цього періоду часу були:

Судебник короля Польського та Великого князя Литовського Казимира 1468 р., згідно з яким особі, яка вчинила більше одного злочину, призначалося покарання у вигляді смертної кари, а якщо особа, після застосування до неї кримінального покарання вчиняла новий злочин – їй призначалося покарання також у вигляді смертної кари; 2. Литовські Статути, що передбачали умови призначення покарання при множинності злочинів як панським слугам (за сукупністю злочинів призначалася смертна кара), так і панам (головною умовою такого призначення виступало попереднє чотирьох разове звинувачення пана у вчиненні злочинів).

Встановлено, що вперше на українських землях інститут множинності злочинів виділено в окремий Розділ 8 Угорського кримінального уложення про злочини і проступки від 1879 р., під назвою: «Стечение (совокупность) нескольких наказуемых деяний». Ст. 37 КК УСРР 1922 р. регулювала ситуацію вчинення особою протягом іспитового строку нового тотожного чи однорідного злочину.

Аналіз ст.ст. 34, 35, 36 Основ кримінального законодавства 1958 р. показав, що вони значно доповнили регулювання суспільних відносин у сфері призначення покарання за множинністю злочинів, в тому числі ст. 36 регулювала питання призначення покарання за сукупністю вироків та передбачала вимоги щодо застосування до засудженого, який після винесення

вироку, але до повного відбуття покарання, вчинив новий злочин, при визначенні йому остаточного покарання за сукупністю вироків, використовувати правило поглинання. У ст. 43 КК УРСР від 1960 р. розкрито поняття, зміст та основні вимоги при призначенні покарання за сукупністю вироків, норми якої частково увійшли до ст. 71 КК України 2001 р.

У підрозділі 1.2 «*Стан наукової розробки питань призначення покарання за сукупністю злочинів у вітчизняному кримінальному праві*» розглядалися основні наукові джерела, які є визначними та базовими для наукової розвідки предмету дослідження. Визначено, що перші спроби дослідити та доктринально обґрунтувати особливості призначення покарання за сукупності злочинів, були зроблені ще у дорадянський період розвитку кримінально-правової науки. Досліджені першоджерела класифіковані в залежності від глибини дослідження у них питань, пов'язаних із аналізом правового регулювання призначення покарання за сукупністю вироків.

В Україні у 2013 році в м. Львів Г.М. Мартинишин захистила кандидатську дисертацію на тему: «Призначення покарання за сукупністю вироків: кримінально-правове дослідження», Р.Ш. Бабанли докторську дисертацію в м. Київ у 2019 р. на тему: «Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади»; А.С. Попій в м. Харків у 2020 році кандидатську дисертацію – «Призначення покарання за сукупністю вироків в кримінальному праві України».

Встановлено особливості визначення ознак сукупності вироків у проєкті нового КК України, розроблюваного на виконання Указу Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 «Питання Комісії з питань правової реформи» станом на 19.10.2020 та шляхи його удосконалення» – вивчено норми проєкту нового КК України, які регулюють питання призначення покарання за сукупністю вироків. Виявлено їх позитивні і негативні обставини та запропоновано шляхи їх удосконалення.

Розділ 2. «Загальні засади призначення покарання за сукупністю вироків» складається з чотирьох підрозділів, у яких розглядається поняття, ознаки, правила, етапи, межі та проблеми судової практики призначення покарання за сукупністю вироків.

У підрозділі 2.1 «*Особливості визначення ознак сукупності вироків в КК України*» розкриваються питання визначення ознак сукупності вироків. Аналізуючи практику Верховного Суду України та Верховного Суду щодо стану здійснення судочинства, встановлено, що при призначенні покарання судами загальної юрисдикції застосовувалися ст. ст. 70, 71 КК України до кожного п'ятого засудженого. При цьому, в сучасній судовій практиці існують різні правові позиції щодо застосування положень ст. 71 КК України, в частині відмежування сукупності кримінальних правопорушень від сукупності вироків, що мало своїм наслідком винесення судами багаточисельних вироків з

порушенням вимог чинного законодавства та подальшим їх скасування чи зміною судами апеляційної та касаційної інстанцій.

У підрозділі 2.2 «Правила призначення покарання за сукупністю вироків» розкриваються питання дотримання судами основних етапів при призначенні покарання за сукупністю вироків, які відповідно до ст. 71 КК України: призначенні покарання за новий злочин (кримінальний проступок), визначенні невідбутої частини покарання за попереднім вироком та встановленні остаточної міри покарання за сукупністю вироків.

Встановлено, що основні проблеми виникають у судовій практиці саме при встановленні невідбутої частини основного і додаткового покарань і відображення їх виду та розміру у новому вирокі. Оскільки вказаний процес, являє собою поєднання судової дискреції та імперативних вимог кримінального закону, виходячи з мети й принципів справедливості, співмірності та індивідуалізації покарання.

У підрозділі 2.3 «Проблеми складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення» досліджено правила складання покарань та правила зарахування строку попереднього ув'язнення визначені ст. 72 КК України, до вимог якої чотири рази вносилися зміни, що є найбільшою кількістю внесення змін за всю історію існування інституту призначення покарання за сукупністю вироків згідно з нормами КК України з 2001 року.

Вказане призвело до того, що найбільшу кількість помилок допускається судами саме з цього питання, в тому числі щодо зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання за ч. 5 ст. 72 КК України в редакції Закону України від 26.11.2015 № 838-VIII «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання». Так, встановлено, що лише у 2020 році Верховним Судом винесено більше 10 постанов, якими скасовані рішення судів першої та апеляційної інстанцій внаслідок допущення останніми зазначених помилок.

У підрозділі 2.4 «Пом'якшення покарання за сукупністю вироків із застосуванням ст.ст. 69 та 75 КК України» на підставі прикладів призначення покарання за сукупністю вироків, встановлено ряд типових і досить розповсюджених судових помилок у вигляді прийняття судами, в тому числі вищих інстанцій рішень, якими фактично пом'якшується покарання засудженим із застосуванням ст.ст. 69, 75 КК України на підставі протилежних за своєю суттю висновків щодо характеристики засуджених, вчинених ними правопорушень та доцільності фактичного пом'якшення покарання за сукупністю вироків. З огляду на вказане нами запропоновано їх удосконалення шляхом внесення змін до ст.ст. 69, 75 КК України.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в удосконаленні теоретичних положень кримінального права в частині призначення покарань за сукупності вироків та напрацювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування. Головними теоретичними та прикладними результатами роботи є такі висновки:

1. Вивчення історико-правового розвитку кримінального законодавства стосовно призначення покарання за множинністю кримінальних правопорушень показало, що початок його відліку історичного розвитку на території сучасної України починається впровадженням християнства та прийняттям Руської Правди.

При цьому, і нормами Судебника короля Польського та Великого князя Литовського Казимира 1468 р., і нормам Литовських Статутів, і усними нормами козацького звичаю, і Угорським кримінальним уложенням про злочини і проступки від 1879 р. передбачалось особі, яка вчинила множинність злочинів, максимально сурове покарання у вигляді смертної кари.

У ХХ столітті нормами ст. 37 КК УСРР 1922 р. та ст. 36 Основ кримінального законодавства 1958 р. передбачено випадки вчинення особою протягом іспитового строку нового тотожного чи однорідного злочину та встановлено правило виконання, кожного вироку самостійно та правило поглинання з 1958 року. Встановлено, що більше 40 років в Україні призначення покарання за сукупністю вироків регулювалось нормами ст. 43 КК УРСР 1960 р. поняття, зміст та основні вимоги якої частково увійшли до ст. 71 КК України 2001 р.

2. Встановлення стану наукової розробки питань призначення покарання за сукупністю вироків у вітчизняному кримінальному праві дало можливість вести мову про те, що не зважаючи на наявність в кримінально-правовій бібліографії наукових праць, які були присвячені дослідженню питань як, власне, множинності злочинів (кримінальних проступків), так і призначенню покарання, кількість спеціалізованих сучасних досліджень порядку призначення покарання за кримінальні правопорушення, вчинені в сукупності, є явно недостатньою. Наявні комплексні наукові розвідки, в яких призначення покарання за сукупністю вироків було презентоване як самостійна спеціальна засада призначення покарання, в сучасній вітчизняній доктрині кримінального права не вирішили наявні проблеми.

Виявлено, що нормами проєкту КК України видалено колізії відмежування сукупності вироків від сукупності злочинів часом набрання попереднім вирокom законної сили, що безумовно є позитивним зрушенням та

узгоджується із загальними принципами презумпції невинуватості. Водночас, встановлено потенційно негативні норми проєкту КК України, оскільки внаслідок зміни ознак сукупності вироків відбудеться суттєве затягування в часі притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності через необхідність значного часу для набрання законної сили попереднього вироку.

4. Встановлено, що призначення покарання за сукупністю вироків є самостійною засадою призначення покарання, якою закріплено спеціальні правила та умови застосування карних приписів щодо засудженого, який після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив нове кримінальне правопорушення. Це особливий правовий інструмент боротьби із закоренілою злочинністю, направлений на виправлення винуватої особи, до якої вже застосовувалися державно-правові заходи покарання.

5. Аналіз судових рішень відносно осіб, засуджених за сукупністю вироків встановлено, що переважна більшість із них має низький соціальний статус, жоден із них офіційно ніколи не працювали, рівень отриманої ними освіти рідко сягає вище загальноосвітньої середньої освіти. Водночас вказані обставини судами належним чином не враховуються та при призначенні таким особам покарання за сукупністю вироків широко застосовується судова дискреція, у тому числі пом'якшується покарання із застосуванням положень ст.ст. 69, 75 КК України.

6. Розроблено науково обґрунтовані пропозиції і рекомендації з удосконалення законодавства у сфері призначення покарання за сукупністю вироків:

- розроблено нормативні передумови удосконалення правил призначення покарання за сукупністю вироків, які стосуються визначення критеріїв відмежування сукупності вироків від сукупності злочинів (кримінальних проступків), значне обмеження судової дискреції в частині неухильного застосування судом касаційної інстанції норм кримінального права та визначення мінімальної межі невідбутої частини покарання за попереднім вироком, яка підлягає обов'язковому складанню з покаранням за новим вироком на рівні 10 %, із виключенням правової можливості пом'якшення таким засудженим покарання за ст.ст. 69 та 75 КК України;

- ч. 6 ст. 368 КПК України доповнити та викласти в наступній редакції:

«Обираючи і застосовуючи норму закону України про кримінальну відповідальність до суспільно небезпечних діянь при ухваленні вироку, суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду, які не можуть суперечити вимогам чинного законодавства України чи фактично створювати нові норми права»;

- ч. 6 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» доповнити та викласти в наступній редакції:

«Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках

Верховного Суду не можуть суперечити вимогам чинного законодавства України чи фактично створювати нові норми права. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права»;

- ч. 1 ст. 71 КК України «Призначення покарання за сукупністю вироків» доповнити та викласти в наступній редакції:

«Якщо засуджений після постановлення вироку, але до повного відбуття покарання вчинив нове кримінальне правопорушення, суд до покарання, призначеного за новим вироком, повністю або частково приєднує невідбуту частину покарання за попереднім вироком, яка не може складати менше 10 % невідбутої частини покарання»;

- ч. 1 ст. 69 КК України доповнити та викласти в наступній редакції:

«За наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, з урахуванням особи винного суд, умотивувавши своє рішення, може, крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення **та за сукупністю вироків**, призначити основне покарання, нижче від найнижчої межі...»;

- ч. 1 ст. 75 КК України доповнити та викласти в наступній редакції:

«Якщо суд, крім випадків засудження за корупційне кримінальне правопорушення **та за сукупністю вироків**, при призначенні покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше п'яти років, враховуючи тяжкість кримінального правопорушення, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання, він може прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Міщук Н. П. Питання застосування принципів поглинання та складання за сукупністю злочинів згідно з чинним КК України. *Право і суспільство*. 2006. Вип. 13. С. 191–193.

2. Міщук Н. П. Щодо призначення покарання за сукупністю ст.ст. 307, 309 КК України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 4 (30). С. 191–193.

3. Міщук Н. П. Технічні помилки, що допускаються на практиці при призначенні покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків в Україні.

Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2006. Вип. 2 (31). С. 191–193.

4. Міщук Н. П. Призначення покарання за часів Київської Русі. *Вісник прокуратури.* 2007. Вип. 1 (67). С. 191–193.

5. Міщук Н. П. Призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків на українських землях, які перебували під владою Великого князівства Литовського та Польщі. *KELM.* 2020. № 3-3. С. 177–181.

6. Міщук Н. П. Проблеми складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. *Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (25 травня 2018 р., м. Дніпро). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 145–148.

7. Міщук Н. П. Результати дослідження призначення покарання за сукупності вироків. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування:* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 28 травня 2021 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 84–88.

АНОТАЦІЯ

Міщук Н. П. Призначення покарання за сукупністю вироків за кримінальним правом України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Дніпропетровський університет внутрішніх справ, Дніпро, Україна, 2021.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в удосконаленні теоретичних положень кримінального права в частині призначення покарань за сукупності вироків та напрацювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування.

Встановлено, що найчастішими причинами вчинення нового кримінального правопорушення, після постановлення вироку за попереднє, є відсутність у засуджених осіб засобів для існування, роботи, слабка мотивація до працевлаштування, низький рівень професійної підготовки, бідність, втрата родинних та інших зв'язків і психологічна неготовність до самостійного розв'язання своїх проблем, у тому числі через недостатній рівень соціальної та психологічної підготовки; ці обставини судами належним чином не враховуються та при призначенні таким особам покарання за сукупністю

вироків широко застосовується судова дискреція, на підставі протилежних за своєю суттю висновків суду касаційної інстанції щодо характеристики засуджених, вчинених ними правопорушень та можливості застосування до таких засуджених ст.ст. 69, 75 КК України.

Запропоновано значне обмеження судової дискреції в частині неухильного застосування судом касаційної інстанції норм кримінального права та визначення мінімальної межі невідбутої частини покарання за попереднім вироком, яка підлягає обов'язковому складанню з покаранням за новим вироком на рівні 10 %, із виключенням правової можливості пом'якшення таким засудженим покарання за ст.ст. 69 та 75 КК України.

Розроблено науково обґрунтовані авторські пропозиції і рекомендації з удосконалення законодавства у сфері призначення покарання за сукупністю вироків, основою яких є пропозиція щодо заборони застосування ст. 75 КК України відносно осіб, які мають не зняту або непогашену судимість.

Ключові слова: сукупність вироків, множинність, злочинність, кримінальна відповідальність, множинність кримінальних правопорушень, покарання за сукупністю вироків, призначення покарання сукупністю вироків, проблеми призначення покарання сукупністю вироків, законність і обґрунтованість призначення покарання сукупністю вироків.

АННОТАЦІЯ

Мищук Н. П. Назначение наказания по совокупности приговоров по уголовному праву Украины. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Днепропетровский университет внутренних дел, Днепр, Украина, 2021.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и предложено новое решение научной задачи, заключающейся в усовершенствовании теоретических положений уголовного права в части назначения наказаний по совокупности приговоров и наработки научно обоснованных предложений и рекомендаций по усовершенствованию законодательства в этой сфере и практики его применения.

Установлено, что наиболее часто причинами совершения нового уголовного правонарушения, после вынесения приговора за предыдущее, является отсутствие у осужденных лиц средств к существованию, работе, слабая мотивация к трудоустройству, низкий уровень профессиональной подготовки, бедность, потеря родственных и других связей и психологическая

неготовность к самостоятельному решению своих проблем, в том числе из-за недостаточного уровня социальной и психологической подготовки; эти обстоятельства судами должным образом не учитываются и при назначении таким лицам наказания по совокупности приговоров широко применяется судебная дискреция, на основании противоположных по своей сути выводов суда кассационной инстанции относительно характеристики осужденных, совершенных ими правонарушений и возможности применения таких осужденных вв. 69, 75 УК Украины.

Предложено значительное ограничение судебной дискреции в части неукоснительного применения судом кассационной инстанции норм уголовного права и определение минимального предела неотбытой части наказания по предыдущему приговору, который подлежит обязательному сложению с наказанием по новому приговору на уровне 10 %, с исключением правовой возможности смягчения осужденным наказание по ст.ст. 69 и 75 УК Украины.

Разработаны научно обоснованные авторские предложения и рекомендации по усовершенствованию законодательства в сфере назначения наказания по совокупности приговоров, основой которых является предложение о запрете на применение ст. 75 УК Украины в отношении лиц, имеющих не снятую или непогашенную судимость.

Ключевые слова: совокупность приговоров, множественность, преступность, уголовная ответственность, множественность уголовных правонарушений, наказание по совокупности приговоров, назначение наказания совокупностью приговоров, проблемы назначения наказания совокупностью приговоров, законность и обоснованность назначения наказания совокупностью приговоров.

SUMMARY

Mishchuk N.P. Sentencing by a set of sentences under the criminal law of Ukraine. – *Qualified scientific work on the rights of the manuscript.*

Dissertation for the Degree of Candidate of Law 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; penal law. – Dnepropetrovsk University of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine, 2021.

The dissertation provides a theoretical generalization and proposes a new solution to the scientific problem, which is to improve the theoretical provisions of criminal law in terms of sentencing for a set of sentences and the development of scientifically sound proposals and recommendations to improve legislation in this area and practice.

It was established that the most common reasons for committing a new criminal offense, after sentencing for the previous one, are the lack of means of subsistence, work, poor motivation to work, low level of training, poverty, loss of family and other ties and psychological unpreparedness for independent solution of their problems, including due to insufficient level of social and psychological training; these circumstances are not properly taken into account by the courts and judicial discretion is widely used in sentencing such persons, based on the essentially opposite conclusions of the court of cassation on the characteristics of convicts, their offenses and the possibility of applying to such convicts Art. 69, 75 of the Criminal Code of Ukraine.

It is proposed to significantly limit judicial discretion in terms of strict application by the court of cassation of criminal law and to determine the minimum limit of unserved part of the sentence under the previous sentence, which is subject to mandatory punishment with a new sentence of 10%, excluding the possibility of mitigating such convicted punishment under Art. 69 and 75 of the Criminal Code of Ukraine.

Scientifically substantiated author's proposals and recommendations for improving the legislation in the field of sentencing for a set of sentences, the basis of which is a proposal to prohibit the application of Art. 75 of the Criminal Code of Ukraine in respect of persons who have not removed or outstanding criminal record.

A study of the historical and legal development of criminal law on sentencing for multiple criminal offenses showed that the beginning of its historical development in modern Ukraine begins with the introduction of Christianity and the adoption of the Russian Truth.

The norms of the Sudebnik of King Casimir of Poland and the Grand Duke of Lithuania in 1468, and the norms of the Lithuanian Statutes, and the oral norms of the Cossack custom, and the Hungarian Criminal Code of Crimes and Misdemeanors of 1879 provided for the most severe death penalty. curry.

In the twentieth century, the rules of Art. 37 of the Criminal Code of the USSR in 1922 and Art. 36 of the Fundamentals of Criminal Law of 1958 provides for cases of a person committing a new identical or homogeneous crime during the probationary period and establishes the rule of execution, each sentence independently and the rule of absorption from 1958. It is established that for more than 40 years in Ukraine the imposition of punishment on a set of sentences was regulated by the norms of Art. 43 of the Criminal Code of the USSR in 1960, the concept, content and basic requirements of which are partially included in Art. 71 of the Criminal Code of Ukraine 2001

Establishing the state of scientific development of sentencing for a set of sentences in domestic criminal law made it possible to talk about the fact that despite the presence in the criminal law bibliography of scientific papers devoted to the study of issues such as the multiplicity of crimes (criminal offenses), and sentencing, the

number of specialized modern studies of the order of sentencing for criminal offenses committed in the aggregate is clearly insufficient. Existing complex scientific investigations, in which sentencing by a set of sentences was presented as an independent special principle of sentencing, in the modern domestic doctrine of criminal law did not solve the existing problems.

Key words: set of sentences, plurality, criminality, criminal liability, plurality of criminal offenses, punishment by set of sentences, sentencing by set of sentences, problems of sentencing by set of sentences, legality and validity of sentencing by set of sentences.